

Утвърдил:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: ФИЛОСОФСКИ

Специалност: (код и наименование)

Ф	Ф	П	0	2	0	1	1	6
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Психология

Магистърска програма (код и наименование)

Ф	Ф	П	3	4	0	1	1	6
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Детско-юношеска и училищна психология (диагностика и консултиране)

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

3	0	1	7
---	---	---	---

Агресия и тормоз от връстниците (код и наименование)

Преподавател: проф. д.пс.н. Пламен Калчев

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
Обща аудиторна заетост		30
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	
Обща извънаудиторна заетост		60
ОБЩА ЗАЕТОСТ		90
Кредити аудиторна заетост		1
Кредити извънаудиторна заетост		2
ОБЩО ЕКСТ		3

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Workshops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати}	15
2.	Участие в тематични дискусии в часовете	15

3.	Изпит	70
Критерии за оценяване		
Общият сбор от точки се формира от посочените компоненти на оценката, в съответствие с предварително дефинираната пропорция. Изпълнение на всеки от компонентите изисква специфични знания и умения. Въз основа на общия брой точки, оценката се определя в процент от максималния бал, при следните критерии:		
	≥ 85%	Отличен
	≥ 70% – < 85%	Много добър
	≥ 55% – < 70%	Добър
	≥ 40% – < 55%	Среден
	< 40%	Слаб
Анотация на учебната дисциплина:		
Курсът <i>Агресия и тормоз от връстниците</i> си поставя като основни цели запознаване на студентите: (1) със спецификата на тормоза и формите на виктимизацията от връстниците като многократно, систематично извършвана агресия от позицията на силата; (2) с оценка на проблема в съвременното българско училище; с (3) факторите за възникване на тормоза и виктимизацията в училище и характеристиките на <i>мъчителя, жертвата, мъчителя-жертва</i> ; (4) с принципите за превенция и формиране на политика на училището срещу тормоза от връстниците; (4) с методи за оценка и интервенция при инциденти на тормоз; (4) с методи за работа с жертвите на тормоз/виктимизацията; (6) с подходи за консултиране на агресивното дете.		

Предварителни изисквания:
Базови знания по психология и психопатология на развитието в детска и юношеска възраст.

Очаквани резултати:
След завършване на курса студентите ще демонстрират: <ul style="list-style-type: none"> • Познания за спецификата на тормоза и виктимизацията като особени форми на агресия в социалната мрежа на връстниците; за детерминиращите фактори и характеристиките на основните участници; • Знания и умения за използване на стандартизирани методи за оценка на тормоза и виктимизацията, за целите на превенцията и своевременна помощ; • Възможности за активно участие при разработването на политиката на училището срещу тормоза; • Знания и умения за интервенция при инцидент на тормоз; • Знания и умения за групова работа с деца-жертви на тормоз от връстниците; • Знания и умения за консултиране на агресивното дете.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	Тормозът от връстниците: определение основни характеристики Тормоз и агресия – специфика и основни различителни признаци. Тормоз и и виктимизация на връстниците. Тормозът като групова	2 часа лекции

	форма на агресия – разпределение на ролите на участниците.	
2	Агресия и тормоз от връстниците Двуконпонентен или триконпонентен модел на агресивността? Типология на агресорите.	2 часа лекции
3	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (1) Източници на информация (ученици, родители, учители). Директно наблюдение, интервю, рейтингови скали, структурирани въпросници.	2 часа лекции
4	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (2) Самоописателни скали. Преимущества и недостатъци. <i>Скала за агресия и виктимизация от връстниците (CABV)</i> : структура и приложение. Други инструменти за оценка на агресивност, психопатни черти и садистични наклонности.	2 часа лекции
5	Форми на тормоз и виктимизация от връстниците Честота на разпространение, възрастови динамика, разлики по пол. Киберагресия и кибервиктимизация като съвременни форми на злоупотреба. Дефиниране на статусите на <i>мъчител</i> , <i>жертва</i> и <i>мъчител-жертва</i> .	2 часа лекции
6	Последици от тормоза в училище За децата-жертви: емоционални реакции, взаимоотношения с връстниците, самооценка, учене; краткосрочни и дългосрочни последици. За децата, които тормозят другите: тормозът като аспект на по-общ жизнен стил, свързан нарушаване на нормите и асоциални прояви; краткосрочни и дългосрочни последици. Преходът от виктимизация към агресия (и от агресия към виктимизация).	2 часа лекции
7	Обяснителен модел. Характеристики на детето, което тормози другите. Самоуважение и тормоз над връстниците. Възможен ли е „универсален“ списък от качества, рискови за статуса? Социално интелигентен ли е мъчителят? Типология на децата, които тормозят.	2 часа лекции
8	Обяснителен модел. Характеристики на жертвата на тормоз. Типология на жертвите и конфигурации на взаимодействие мъчител, жертва и наблюдател.	2 часа лекции
9	Семейният контекст за възникване тормоза (1) Семействата на мъчителите и жертвите. Обяснителни възможности на различните модели: психодинамичната перспектива, теория за привързаността, тормозът като реакция на травматичен опит.	2 часа лекции
10	Семейният контекст за възникване тормоза (2) Поведенческата перспектива и теория за социалното учене, стилове на възпитание, форми на дисциплиниране и контрол, свръхопека над детето.	2 часа лекции
11	Ролята на училището за превенция и ограничаване на тормоза от връстниците Училищен и академичен климат, политика на училището срещу тормоза от връстниците: основни компоненти. Подходи за въвеж-	2 часа лекции

	дане на проблема и обсъждането му с учителите и учениците. Нагласи към тормоза и жертвата. Кой и как помага в ситуация на тормоз. Подкрепа от съучениците.	
12.	Справяне с инцидент на тормоз (1) Източници на информация и оценка. Моралистичен и легалистичен подход. Предимства и ограничения. Допустим ли е „съд над мъчителя“?	2 часа лекции
13.	Справяне с инцидент на тормоз (2) Хуманистични подходи на интервенция: индуциране на загриженост и отговорност. (1) „Необвиняващият подход“ („подкрепа от групата“): основни стъпки и оценка на възможностите. (2) „Подход на споделената загриженост“: етапи и детайлно описание на сценария на всеки от етапите. Сравнителен анализ на двата подхода: прилики и разлики, преимущества и недостатъци. Оценка на ефекта. Как да убедим учителите и администрацията в ползата от хуманистичните подходи?	2 часа лекции
14.	Подкрепа за жертвата (1) Индивидуална работа, (2) Помощ в класната стая, (3) Групи за взаимопомощ с децата–жертви – тренинг в асертивност: организация, подбор на участниците, методи на работа, съдържание на сесиите, оценка на ефекта.	2 часа лекции
15.	Консултиране на агресивното дете Техники на <i>достигане, приемане, свързване</i> като предпоставка за установяване на взаимоотношения, осъзнаване на проблема, конфронтиране и усилие за промяна.	2 часа лекции

Конспект за изпит

№	Въпрос
1.	Тормозът от връстниците: определение, основни харакпрестики
2.	Агресия и тормоз от връстниците
3.	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (1) Източници на информация. Директно наблюдение, интервю, рейтингови скали, структурирани въпросници.
4.	Оценка на тормоза и виктимизацията от връстниците в училище (2) Самоописателни скали. Преимущества и недостатъци. <i>Скала за агресия и виктимизация от връстниците (САВВ)</i>
5.	Форми на тормоз и виктимизация от връстниците. Честота на разпространение, възрастови динамика, разлики по пол. Кибертормоз и кибервиктимизация.
6.	Последици от тормоза в училище. За децата-жертви и децата, които тормозят
7.	Фактори за възникване на тормоза: „обяснителен модел“ (1). Характеристики на детето, което тормози другите.
8.	Фактори за възникване на тормоза: „обяснителен модел“ (2). Характеристики на жертвата на тормоза.
9.	Роля на семейния контекст за възникване на тормоза (1): Психодинамичната перспектива, теория за привързаността, тормозът като реакция на травматичен опит.

10.	Роля на семейния контекст за възникване тормоза (1): Поведенческата перспектива и теория за социалното учене, стилове на възпитание, форми на дисциплиниране и контрол, свръхопека над детето.
11.	Ролята на училището за превенция и ограничаване на тормоза от връстниците. Училищен и академичен климат, политика на училището срещу тормоза: основни компоненти. Подходи за въвеждане на проблема и обсъждането му с учениците и учителите.
12.	Справяне с инцидент на тормоз (1). Моралистичен и легалистичен подход.
13.	Справяне с инцидент на тормоз (2). Хуманистични подходи на интервенция („необвиняващ подход“ и подход на „споделената загриженост“.
10.	Подкрепа за жертвата: (1) индивидуална работа, (2) помощ в класната стая, (3) групи за взаимопомощ с децата–жертви – тренинг в асертивност.
11	Консултиране на агресивното дете

Библиография

- Колоросо, .Б. (2017). *Тормоз в училище. Насилникът, жертвата и наблюдателят*. С.: Софтпрес.
- Коралов, М., И. Игов (2010). *Кибертормоз. Брошура за родители*. С.: УНИЦЕФ.
- Олуеус, Д. (1996). Проблемите с издевателствата в училище. *Перспективи*, том XXVI, №2, юни.
- Петерман, Ф., Петерман,У. (2017). *Работа с деца с агресивно поведение*. С.: Изток-Запад.
- Веане,А. (2009). *Bullying prevention for schools: A step-by-step guide to implementing a successful anti-bullying program*. New York: Wiley, Jossey-Bass.
- Goldman, С. (2012). *Bullied: What every parent, teacher and kid needs to know about ending the cycle of fear*. New York: HarperOne.
- Field, E. (2007). *Bully blocking: Six secrets to help children deal with teasing and bullying*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Jimerson, S., S. Swearer & D. Espelage (eds.) (2010). *Handbook of bullying in schools: An international perspective*. New York: Routledge
- O’Moore, M. & S. Minton (2004). *Dealing with bullying in schools. A training manual for teachers, parents and other professionals*. London: Paul Chapman Publishing.
- Li, Q., D. Cross, & P. Smith (eds.) (2012). *Cyberbullying in the global playground: research from international perspectives*. Chichester:Blackwell Publishing Ltd.
- Mishna, F. (2012). *Bullying. A guide to research, intervention, and prevention*. New York: Oxford University Press.
- Navarro, R ., S. Yubero & E, Larrañaga (eds.) (2016). *Cyberbullying across the globe. Gender, family, and mental health*. Springer.
- Netzley, P. (2014). *How serious a problem is cyberbullying?* San Diego: Reference Point Press.
- Olweus, D. (2013). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.
- Olweus, D. (2010). Bullying in schools: facts and intervention. *Kriminalistik* 64 (6) (вж. също https://www.researchgate.net/publication/228654357_Bullying_in_schools_facts_and_intervention)
- Orpinas, P. A. Horne (2006). Bullying prevention: Creating a positive school climate and developing social competence. Washington, DC: APA.
- Pickhardt, С (2010). *Why good kids act cruel: the hidden truth about the pre teen years*. Naperville: Sourcebooks.

- Rigby, R. (2007). *Bullying in schools: and what to do about it*. 2nd Ed. Camberwell: ACER Press, an imprint of Australian Council for Educational Research Ltd.
- Rigby, R. (2012). *Bullying interventions in schools : six basic approaches*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Robinson, G. & B. Maines (2008). *Bullying. A complete guide to the support group method*. London: Sage
- Shariff, S. (2009). *Confronting cyber-bullying*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schott, R., D. Søndergaard (Eds.). *School Bullying. New theories in context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, P., D. Pepler & K. Rigby (eds.) (2004). *Bullying in schools: How successful can interventions be?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarshis, T. (2010). *Living with peer pressure and bullying*. New York: Facts On File.
- Twemlow, S. & F. Sacco (2008). *Why school antibullying programs don't work*. Plymouth: Rowman & Littlefield Publ.

Основни публикации на автора, свързани със съдържанието на курса:

- Калчев, П., С. Колева (2020). *Садистични наклонности в юношеска възраст. Част 1. Скали за оценка*. С.: Изток-Запад
- Калчев, П. (2019). *Оценка на психопатни черти в юношеска възраст. Част 3. Нарцисизъм*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2018). *Оценка на личностови разстройства. Кратка форма на въпросника на Ф. Кулидж*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2017). *Оценка на психопатни черти в юношеска възраст. Част 2. Коравосърдечност и неемоционалност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2016). *Оценка на психопатни черти в юношеска възраст. Част 1. Юношески въпросник за психопатни черти*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2015). *Тормозът от връстниците в училище. Метод за оценка*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2012). *Скала за агресия и виктимизация от връстниците*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2010). *Скали за агресия в юношеска възраст. Част 2. Злопамятност и откъснатост, поведение в проблемни социални ситуации, екстернализирани проблеми на развитието, емпатия, морална неангажираност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2009). *Скали за агресия в юношеска възраст. Част 1. Многомерна скала за агресивност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2003). *Тормоз и виктимизация от връстниците*. С.: Парадигма.

2020 година

Съставил: проф. д.пс.н. Пламен Калчев